

Драгана Д. Живановић¹
Школа српског језика „Сербоника”

КОНСТРУКЦИЈЕ СА УЗРОЧНИМ ЗНАЧЕЊЕМ НА НИВОИМА Б1, Б2 И Ц1 СРПСКОГ ЈЕЗИКА КАО СТРАНОГ

Предмет овог рада је испитивање типова узрочних конструкција које испитаници на нивоима Б1, Б2 и Ц1 српског језика као страног познају. Писани радови испитаника су дигитализовани и онда анализирани. На почетку, рад приказује процентуалну заступљеност различитих врста узрочних конструкција на сваком нивоу. У оквиру тога, рад приказује и најчешће типове грешака. Показано је да се са повећањем језичке компетенције српског језика, повећава и граматична употреба зависне узрочне клаузе са везником ‘јер’. Такође је показано да се тек на нивоу Ц1 почиње употребљавати везнички израз ‘због тога што’. На крају је дат предлог табеле дескриптора везаних за исказивање узрочног значења нивоа Б1, Б2 и Ц1 српског језика као страног.

Кључне речи: узрочне конструкције, нивои Б1, Б2 и Ц1 српског језика као страног, везник, табела дескриптора.

1. Увод

Предмет овог рада је анализа типова конструкција са узрочним значењем у радовима писане продукције испитаника који су на нивоима Б1, Б2 и Ц1 српског језика као страног. Циљ је упоредити просечну заступљеност свих врста узрочних конструкција по нивоима са просечном заступљеношћу других начина за исказивање узрока под којима се најчешће сматра употреба две независне клаузе између којих постоји узрочно-последична веза, али не постоји никакво обележје за узрок. Такође, циљ је одредити и однос између заступљености типова узрочних конструкција у оквиру једног нивоа. Коначно, циљ је и утврдити да ли постоји приметан пораст или смањење коришћења неког типа конструкције од једног до другог нивоа у оквиру ових радова.

---

¹ zivanovicdragana14@gmail.com

2. Узрочно значење

Постоје различити начини за говорнике српског језика да искажу узрочно значење и исти узрочно-последични однос се увек може другачије интерпретирати. Семантичка категорија каузативности нема посебно граматичко језгро у систему морфолошких категорија српског језика и два најчешћа граматичка облика изражавања каузативности су предлошко-падежне конструкције са узрочним значењем, нпр. *Рагосни су збој усїеха* и зависно-сложене реченице, нпр. *Рагосни су јер су усїели* (Пипер et al., 2005: 786). Специфичност је појединих декаузативних глагола типа *захвалии се, љуишии се* и сл. да на нивоу рекцијске допуне именују непосредног или посредног узрочника стања којим је захваћен субјекат (*захвалии се на ѿмоћи; љуишии се за увреду*). Без обзира на то што су дате каузалне допуне у домену глаголске рекције, оне су испустиве и алтернирају са каузалном реченицом, што потврђује њихов адвербијални карактер (Алановић 2011: 193). Павица Мразовић (2009) наводи и неке временске и начинске субјункторе који у одређеном контексту могу имати и узрочно значење (*чим, док, кад и како*), нпр. *Ниси ѿошїен чим ѿако ѿовориш* или *Како је цео дан ѿагала киша, није се ниїде моїло ошїићи*. На основу наведеног, исказивање узрока без узрочних конструкција биће приказано на следеће начине: 1. Ситуативни оквир каузативности биће приказан термином *имїлицийно исказивање узрока* односно *две независне клаузе ѿовезане узрочно-їоследичним везом без узрочної обележја* и 2. Лексички оквир каузативности биће приказан термином *екїлицийно исказивање узрока лексемама са значењем узрока*. Све врсте узрочних конструкција приказане су јасније у табели бр. 1:

3. Процедура

Након прикупљања доступних радова писане продукције у архиву Центра за српски језик као страни одраслих особа на нивоима Б1, Б2 и Ц1 нивоа пребројано је 127 радова. У обзир су узети сви радови и они су разврстани, најпре по нивоима, а онда и по темама на које су писани. Радови су скенирани, иштампани и прекуцани тако да ниједна грешка није занемарена.

На нивоу Б1 разликују се 3 теме: „Живот у Београду”, „Самопослуга” и „Нова година”. На нивоу Б2 разликују се 4 теме: „Будућност”, „Климатске промене”, „Београд” и „Мотивационо писмо”. И коначно, на нивоу Ц1 разликују се 4 теме: „Шта је срећа”, „Екологија”, „Расизам” и „Рајанер”. Уводи се параметар „степен ограничености захтева” под којим се подразумевају ниска, средња и висока ограниченост захтева. Уколико је захтев теме процењен као захтев који не ограничава много испитаника у слободном писању, та тема има „нисуку ограниченост захтева”, ако захтев мало више ограничава

Предлошко-падежне конструкције	Каузални генитив	<i>због</i> + генитив	Срећна сам због <i>шесте</i> .
		<i>од</i> + генитив	Полудећу <i>од</i> муке.
		<i>из</i> + генитив	Урадио је то <i>из</i> беса.
		<i>услед</i> + генитив	Рад је обустављен <i>услед</i> <i>недостатака</i> финансија.
		<i>ради</i> + генитив (супстандардни)	Изостао је <i>ради</i> болести.
		<i>око</i> + генитив	Свађају се <i>око</i> њара.
		<i>поводом</i> + генитив	Скуп се одржао <i>поводом</i> <i>годишњице</i> <i>ослобођења</i> .
		<i>без</i> + генитив	<i>Без</i> <i>женине сагласности</i> , то смели урадити.
	Каузални датив	<i>захваљујући</i> + датив	Успео је <i>захваљујући</i> <i>ујорности</i> .
	Каузални акузатив	<i>за</i> + акузатив	Казнили су га <i>за</i> <i>прекршај</i> .
		<i>на</i> + акузатив	Састанак је сазван <i>на</i> <i>захтев</i> шефа <i>полиције</i> .
		<i>с обзиром на</i> акузатив +	<i>С обзиром на</i> <i>његово неискуство</i> , то је сасвим разумљиво.
	Каузални инструментал	<i>девербална именица</i> инструменталу у	<i>Његовом</i> <i>кривицом</i> се догодила несрећа.
		<i>поноси</i> <i>хвали</i> се инструментал се, +	Поноси се <i>својом</i> <i>децом</i> . Хвали се <i>својом</i> <i>новом</i> <i>књигом</i> .
		<i>пог</i> + инструментал	Прозори су подрхтавали <i>пог</i> <i>налећима</i> <i>ветра</i> .
<i>прег</i> + инструментал		Занемео је <i>прег</i> <i>његовом</i> <i>штом</i> .	
<i>над</i> + инструментал		Озбиљно се замислио <i>над</i> <i>овом</i> <i>чињеницом</i> .	
Каузални локатив	у + локатив	Разбила је вазу у <i>бесу</i> .	
	<i>на</i> + локатив	Захвалио им се <i>на</i> <i>помоћи</i> .	
	<i>по</i> + локатив	<i>По</i> <i>налогу</i> <i>лекара</i> било му је забрањено узбуђивање.	

Зависне клаузе	Зависна узрочнаклауза	<i>јер</i> + клауза	Волим да причам <i>са</i> обом <i>јер</i> <i>си</i> <i>занимљива</i> .
		<i>зашто</i> <i>што</i> + клауза	Волим да причам са тобом <i>зашто</i> <i>што</i> <i>си</i> <i>занимљива</i> .
		<i>због</i> <i>штога</i> <i>што</i> + клауза	Волим да причамо <i>због</i> <i>штога</i> <i>што</i> <i>си</i> <i>занимљива</i> .
		<i>пошто</i> + клауза	Волим да причам са тобом <i>пошто</i> <i>си</i> <i>занимљива</i> .
	<i>ради</i> <i>штога</i> <i>што</i> (супстандардни), <i>поводом</i> <i>штога</i> <i>што</i> , <i>из</i> <i>разлога</i> <i>што</i> + клауза	Посвађали су се <i>око</i> (<i>поводом</i> , <i>ради</i>) <i>штога</i> <i>што</i> <i>није</i> <i>средила</i> <i>си</i> ан. Посвађали су се <i>из</i> <i>разлога</i> <i>што</i> <i>није</i> <i>средила</i> <i>си</i> ан.	
Клауза која формално није узрочна	временска клауза	Није му било лако <i>кад</i> <i>је</i> <i>добио</i> <i>ошказ</i> .	
Узрочна глаголска синтагма	<i>Вредно</i> <i>радећи</i> , стекао је много. <i>Немајући</i> <i>довољно</i> <i>доказа</i> , пустио га је на слободу.		
Лексеме којима се алудира на узрок	Узрок је претходно исказан.	Лексема <i>зашто</i> уместо <i>због</i> <i>штога</i>	<i>Зашто</i> се наљутила.
	Узрок ће бити исказан	Лексема <i>зашто</i> уместо <i>због</i> <i>чега</i>	<i>Зашто</i> се наљутила?

Табела 1. Типови узрочних конструкција у српском језику

испитаника у слободном писању, то је „средња ограниченост захтева” и, ако захтев значајно ограничава, та тема има „високу ограниченост захтева”.

Све особености тема приказане су у табели бр. 2:

Ниво	Назив теме	Тип текста	Ограниченост захтева	Просечно Т-јединица	Број радова
Б1	„Животу у Београду”	дескриптивни	средња	17.4	28
Б1	„Самопослуга”	наративни	висока	6	5
Б1	„Нова година”	дескриптивни	средња	12	16
Б2	„Будућност”	дескриптивни	средња	12.6	23
Б2	„Климатске промене”	аргументативни	ниска	12.6	3
Б2	„Београд”	дескриптивни	средња	14.8	21
Б2	„Мотивационо писмо”	аргументативни	ниска	12.4	6
Ц1	„Шта је срећа”	дескриптивни	висока	14.8	8
Ц1	„Екологија”	аргументативни	висока	12.4	5
Ц1	„Расизам”	аргументативни	ниска	21.3	6
Ц1	„Рајанер”	информативни	висока	5	5

Табела 2. Класификација тема

4. Квантитативно-квалитативна анализа: процентуална заступљеност типова узрочних конструкција и експлицитних и имплицитних начина за изражавање узрока на нивоу Б1

На крају анализе комплетног узорка радова Б1 писане продукције долази се до следећих закључака:

1) Највише се налази примера две независне клаузе (27%) које су ситуативно повезане узрочно-последичним значењем без икаквог обележја за узрок.

2) Иако је зависна клауза са везничким изразом *zaiōo iiiiōo* чешће коришћена (20%), зависна клауза са везником *jer* (15%) има већу стопу

тачности (53%:70%). Зато, закључује се да је боље усвојена зависна клауза са везником *јер*. Главне грешке представљају неграматичан ред речи након везника.

3) Најмање грешака, када су у питању предлошко-падежне конструкције, налази се код конструкције *збој+генитив*. Уједно, то је и најкоришћенија предлошко-падежна конструкција (11%), и може се претпоставити да је усвојена на овом нивоу.

4) Под комплетним грешкама сматра се употреба конструкција којима се у српском језику не исказује узрок (конкретно *га+клауза* или *о+локатив*)
Комплетне грешке у овим радовима су: 1. коришћење зависне изричне клаузе уместо узрочне и она се у овим радовима налазила како би се исказао разлог за осећања као што су захвалност, жаљење, извињење, узбуђење и сл. и 2. конструкција *о+локатив* као одредба уз глагол *бринући се* у одричном облику императива. Оне укупно представљају 9% свих примера и ови примери су занимљиви за прављење тестова српског језика као страног. Тако, типична грешка била би: *Извини га сам ћи ћи урадио* или *Не брине се о сјану*.

5) Чак 40% примера са лексемом *зайо* (8% узорка) представља неразумевање да се *зайо* користи у оквиру засебне независне клаузе којом се сугерише на узрок исказан у претходној клаузи.

Коначно, табела бр. 3 представља модификацију табеле бр. 1. У оквиру ње је издвојено свих 8 пронађених типова узрочних конструкција на нивоу Б1.

5. Квантитативно-квалитативна анализа: процентуална заступљеност типова узрочних конструкција и експлицитних и имплицитних начина за исказивање узрока у оквиру тема нивоа Б2

Након целокупне анализе свих примера са узрочним значењем на Б2 нивоу, изводе се следећи закључци:

1) Ученици на Б2 нивоу су скоро стопроцентно савладали употребу конструкције зависне клаузе са везником *јер* (33% узорка), зависне клаузе са везником *још* (9% узорка) и предлошко-падежне конструкције *збој+генитив* (12% узорка). Често греше у реду речи после *зайо ш*. Укупно постоји 37% граматичних примера ове конструкције и представљају 14% целог узорка.

2) Ређе конструкције за изражавање узрока које се појављују су: *на+локатив*, *за+акузатив*, *од+генитив* и *ради+генитив* (6%). Нема их много, али су веома значајне јер говоре да постоји свест о њима и граматичне су. Први пут овде се примећује исказивање узрока уз помоћ формално временске клаузе, али и глаголске синтагме.

Предлошко-падежне конструкције	Каузални генитив	<i>због</i> + генитив	Срећна сам <i>због њебе</i> .
		<i>од</i> + генитив	Полудећу <i>од муке</i> .
		<i>из</i> + генитив	Урадио је то <i>избеса</i> .
		<i>услед</i> + генитив	Рад је обустављен <i>услед недостајка финансија</i> .
		<i>ради</i> + генитив (супстандардни)	Изостао је <i>ради болести</i> .
		<i>око</i> + генитив	Свађају се <i>око њара</i> .
		<i>поводом</i> + генитив	Скуп се одржао <i>поводом годишњице постојања</i> .
		<i>без</i> + генитив	Без женине сагласности, нису то смели урадити.
	Каузални датив	<i>захваљујући</i> + датив	Успео је <i>захваљујући ујорности</i> .
	Каузални акузатив	<i>за</i> + акузатив	Казнили су га <i>за прекршај</i>.
		<i>на</i> + акузатив	Састанак је сазван <i>на захтев шефа полиције</i> .
		<i>с обзиром на</i> + акузатив	<i>С обзиром на његово неискуство</i> , то је сасвим разумљиво.
	Каузални инструментал	<i>девербалним</i> <i>наименица у инструменталу</i>	<i>Његовом кривоцом</i> догодила се несрећа.
		<i>поноси се</i> <i>хвали се</i> + инструментал	Поноси се <i>својом децом</i> . Хвали се <i>својом новом књигом</i> .
		<i>поод</i> + инструментал	Прозори су подрхтавали <i>поод налећима ветра</i> .
		<i>пред</i> + инструментал	Занемео је <i>пред његовом ујом</i> .
		<i>над</i> + инструментал	Озбиљно сезамислио <i>над овом чињеницом</i> .

	Каузални локатив	у + локатив	Разбила је вазу у <i>бесу.</i>
		<i>на</i> + локатив	Захвалио им се на <i>пomoћи.</i>
		<i>по</i> + локатив	<i>По налогу лекара</i> било му је забрањено узбуђивање.
Зависне клаузе	Зависна узрочнаклауза	<i>јер</i> + клауза	Волим да причам са тобом <i>јер си</i> <i>занимљива.</i>
		<i>зашто</i> <i>што</i> + клауза	Волим да причам са тобом <i>зашто</i> <i>што</i> си <i>занимљива.</i>
		<i>збој</i> <i>штога</i> <i>што</i> + клауза	Волим да причамо <i>збој</i> <i>штога</i> <i>што</i> си <i>занимљива.</i>
		<i>пошто</i> + клауза	Волим да причам са тобом <i>пошто</i> си <i>занимљива.</i>
	<i>ради</i> <i>штога</i> <i>што</i> (супстандардни), <i>поводом</i> <i>штога</i> <i>што</i> , <i>из разлога</i> <i>што</i> + клауза	Посвађали су се <i>око</i> (<i>поводом</i> , <i>ради</i>) <i>штога</i> <i>што</i> <i>није средила сџан.</i> Посвађали су се <i>из разлога</i> <i>што</i> <i>није средила сџан.</i>	
	Клауза која формално није узрочна	временска клауза	Није му било лако <i>кад је добио ошказ.</i>
Узрочна глаголска синтагма	<i>Вредно радећи,</i> стекао је много. <i>Немајући</i> <i>довољнодоказа,</i> пустио га је на слободу.		
Лексеме којима се алудира на узрок	Узрок је претходно исказан.	Лексема <i>зашто</i> уместо <i>збој</i> <i>штога</i>	<i>Зашто</i> се наљутила.
	Узрок ће бити исказан	Лексема <i>зашто</i> уместо <i>збој</i> <i>чега</i>	<i>Зашто</i> се наљутила?

Табела 3. Пронађени *што* и *што* узрочних конструкција на нивоу Б1 у односу на све *што* и *што* узрочних конструкција српског језика пронађених у литератури

3) Ученици на Б2 нивоу се нису у толикој мери одлучивали за исказивање узрочно-последичне везе уз помоћ две независне клаузе без икаквог обележја за узрочно значење (8%) као на нивоу Б1, те се и тако примећује да је већа усвојеност конкретних конструкција на Б2 нивоу.

Табела бр. 4 представља модификацију табеле бр. 1.

Предлошко-падежне конструкције	Каузални генитив	<i>збој + генитив</i>	Срећна сам <i>збој њебе</i> .
		<i>ог + генитив</i>	Полудећу <i>ог муке</i> .
		<i>из + генитив</i>	Урадио је то <i>из беса</i> .
		<i>услед + генитив</i>	Рад је обустављен <i>услед недоспашајкафинансија</i> .
		<i>ради + генитив (супстандардни)</i>	Изостао је <i>радиболесџи</i> .
		<i>око + генитив</i>	Свађају се <i>око њара</i> .
		<i>њоводом + генитив</i>	Скуп се одржао <i>њоводом јодишњице њоспашајања</i> .
		<i>без + генитив</i>	<i>Без женине сајласносџи</i> , нису то смели урадити.
	Каузални датив	<i>захваљујући + датив</i>	Успео је <i>захваљујући ујорносџи</i> .
	Каузални акузатив	<i>за + акузатив</i>	Казнили су га <i>зајрекршјај</i> .
		<i>на + акузатив</i>	Састанак је сазван <i>на захџев шефа њолицје</i> .
		<i>с обзиром на + акузатив</i>	<i>С обзиром на њејово неискусџво</i> , то је сасвим разумљиво.
	Каузални инструментал	<i>девербајџивна именица у инструменџалу</i>	<i>Њејовом кривиџом</i> догодила се несрећа.
		<i>њоносџи хвалџи се + инструментал</i>	Поноси се <i>својомдеџом</i> . Хвали се <i>својомновом књџом</i> .
		<i>њог + инструментал</i>	Прозори су подрхтавали <i>њог налеџима веџра</i> .
		<i>јрег + инструментал</i>	Занемео је <i>јредњејовом џуџом</i> .
		<i>над + инструментал</i>	Озбиљно сезамислио <i>над овом чињениџом</i> .

	Каузални локатив	у + локатив	Разбила је вазу у <i>бесу</i> .
		<i>на</i> + локатив	Захвалио им се на <i>јомоћи</i>.
		<i>јо</i> + локатив	<i>По налоју лекара било му је забрањено узбуђивање.</i>
Зависне клаузе	Зависна узрочнаклауза	<i>јер</i> + клауза	Волим да причам са тобом <i>јер</i> <i>си занимљива</i>.
		<i>зайо шјо</i> + клауза	Волим да причам са тобом <i>зайо шјо си занимљива</i>.
		<i>збој шјоја шјо</i> + клауза	Волим да причамо <i>збој шјоја шјо си занимљива</i> .
		<i>јошјо</i> + клауза	Волим да причам сатобом <i>јошјо сизанимљива</i>.
	<i>ради шјоја шјо</i> (супстандардни), <i>јоводом</i> <i>шјоја шјо, из разлоја</i> <i>шјо</i> +клауза	Посвађали су се <i>око(јоводом, ради)шјоја шјо није средила сјан</i> . Посвађали су се <i>из разлоја шјо није средила сјан</i> .	
Клауза која формално није узрочна	временска клауза	Није му било лако <i>кад је добио ошказ</i>.	
Узрочна глаголска синтагма	<i>Вредно радећи, стекао је много. Немајући довољно доказа, пустио га је на слободу.</i>		
Лексеме којима се алудира на узрок	Узрок је претходно исказан.	Лексема <i>зайо</i> уместо <i>збој шјоја</i>	<i>Зайо</i> се наљутила.
	Узрок ће бити исказан	Лексема <i>зашјо</i> уместо <i>збој чеја</i>	<i>Зашјо</i> се наљутила?

Табела 4. Пронађени шјови узрочних конструија на нивоу Б2 у односу на све шјове узрочних конструија српској језика пронађених у литератури

6. Квантитативно-квалитативна анализа: процентуална заступљеност типова узрочних конструкција и експлицитних и имплицитних начина за изражавање узрока у оквиру нивоа Ц1

Након анализе узорка на нивоу Ц1 изведени су следећи закључци:

1) Једина у потпуности усвојена зависна клауза јесте зависна клауза са везником *јер*, а ње има и највише (31%).

2) Први пут се на нивоу Ц1 примећује употреба конструкције *збој шїоїа шїїо*+клауза (5%).

3) Облици падежа у оквиру предлошко-падежне узрочне конструкције су граматични. Два нова типа предлошко-падежне конструкције су уз *їомоћ*+генитив и *їоводом*+генитив.

4) Експлицитно и имплицитно исказивање узрока је веома често, односно 26% укупних примера узрочног значења на нивоу Ц1 представља овакав тип, одмах иза зависне клаузе са везником *јер*. У 75% случајева између две независне клаузе постоји неки интерпункцијски знак који није тачка, а којима се бар донекле означава да се ради о узрочно-последичној вези, што одваја ниво Ц1 од нижих нивоа језичке компетенције.

Табела бр. 5 представља модификацију табеле бр. 1.

Предлошко-падежне конструкције	Каузални генитив	<i>збој</i> + генитив	Срећна сам <i>збој шїебе</i> .
		<i>од</i> + генитив	Полудећу <i>од муке</i> .
		<i>из</i> + генитив	Урадио је то <i>из беса</i> .
		<i>услед</i> + генитив	Рад је обустављен <i>услед недосїаїїкафинансија</i> .
		<i>ради</i> + генитив (супстандардни)	Изостао је <i>ради болесїи</i> .
		<i>око</i> + генитив	Свађају се <i>око їара</i> .
		<i>їоводом</i> + генитив	Скуп се одржао <i>їоводом їодшїиїце їосїїојања</i> .
		<i>без</i> + генитив	<i>Без женине саїласносїи</i> , нису то смели урадити.

Предлошко-падежне конструкције		<i>уз помоћ</i> + генитив	Све је то било могуће <i>уз помоћ владе која је финансирала одлуку Рајанера.</i>
	Каузални датив	<i>захваљујући</i> + датив	Успео је <i>захваљујући ујорносии.</i>
	Каузални акузатив	<i>за</i> + акузатив	Казнили су га <i>заирекршиј.</i>
		<i>на</i> + акузатив	Састанак је сазван <i>на захтјев шефа полиције.</i>
		<i>с обзиром на</i> + акузатив	<i>С обзиром на његово неискусјиво,</i> то је сасвим разумљиво.
	Каузални инструментал	<i>девербајивна именица у инструменјалу</i>	<i>Његовом кривицом</i> догодила се несрећа.
		<i>јоносјији хвалији се+</i> инструментал	Поноси се <i>својом децом.</i> Хвали се <i>својом новом књијом.</i>
		<i>јод</i> + инструментал	Прозори су подрхтавали <i>јод налетјима ветјра.</i>
		<i>јред</i> + инструментал	Занемео је <i>јред његовом јујом.</i>
		<i>нај</i> + инструментал	Озбиљно сезамислио <i>нај овом чињеницом.</i>
Каузални локатив	<i>у</i> + локатив	Разбила је вазу <i>у бесу.</i>	
	<i>на</i> + локатив	Захвалио им се <i>на јомоћи.</i>	
	<i>јо</i> + локатив	<i>По налоју лекара</i> било му је забрањено узбуђивање.	

Зависне клаузе	Зависна узрочна клауза	<i>јер</i> + клауза	Волим да причам са тобом <i>јер си</i> занимљива.
		<i>зайо шйо</i> + клауза	Волим да причам са тобом <i>зайо шйо си</i> занимљива.
		<i>збој шйоја шйо</i> + клауза	Волим да причамо <i>збој</i> <i>шйоја</i> <i>шйо си</i> занимљива.
		<i>јошйо</i> + клауза	Волим да причам са тобом <i>јошйо си</i> занимљива.
			<i>ради шйоја шйо</i> (супстандардни), <i>јоводом шйоја</i> <i>шйо, из разлоја шйо</i> + клауза
	Клауза која формално није узрочна	временска клауза	Није му било лако <i>кад је добио ошказ.</i>
Узрочна глаголска синтагма	<i>Вредно радећи,</i> стекао је много. <i>Немајући</i> <i>довољнодоказа,</i> пустио га је на слободу.		
Лексема којима се алудира на узрок	Узрок је претходно исказан.	Лексема <i>зайо</i> уместо <i>збој шйоја</i>	<i>Зайо</i> се наљутила.
	Узрок ће бити исказан	Лексема <i>зашйо</i> уместо <i>збој чеја</i>	<i>Зашйо</i> се наљутила?

Табела 5. Пронађени шйојови узрочних констџрукција на нивоу Ц1 у односу на све шйојове узрочних констџрукција српској језика јронађених у лишерајиури уз догајак јџримера кој нема у лишерајиури

7. Закључак

Након извршених анализа издвојила бих закључке које сматрам најзначајнијим, на основу којих ћу извући претпоставке које би требало даље испитати:

1) На нивоу Б1 појављује се највећи број независних клауза са узрочно-последичном везом између којих не постоји никакво обележје за узрочно значење (27%). Процентуална заступљеност таквог начина за исказивање узрока приметно опада на нивоима Б2 (8%) и Ц1 (8%). То наводи на претпоставку да се порастом нивоа знања испитаници углавном одлучују за коришћење конкретне узрочне конструкције.

2) Лексеме за исказивање узрока као што су *разлої, изазиваїи, кривац, узрок* и сл. на нивоу Б2 (6%) пронађене су, али углавном са одређеним граматичким грешкама у оквиру клауза у којима су употребљене. На нивоу Ц1 (16%) углавном нема грешака везаних за употребу оваквих лексема у оквиру клаузе. То наводи на претпоставку да се ученици српског језика као страног тек на нивоу Б2 осећају довољно сигурно да продукују клаузе са оваквим лексемама.

3) Најчешће коришћена предлошко-падежна конструкција је *збої+генитив* и то је конструкција која се може проценити као потпуно усвојена на сва три нивоа јер се не проналази скоро ниједна грешка везана за њу.

4) На нивоу Б1 процентуална заступљеност зависних клауза са везником *јер* (15%) скоро је изједначена са процентуалном заступљеношћу зависних клауза са везничким изразом *зайїо шїїо* (20%). Међутим, примећен је значајан пораст процентуалне заступљености зависних клауза са везником *јер* од нивоа Б1 до нивоа Б2 (33%) и Ц1 (31%) и значајно смањење процентуалне заступљености зависних клауза са везничким изразом *зайїо шїїо* (за Б2 14%, за Ц1 7%). То наводи на претпоставку да испитаници имају тенденцију да са порастом нивоа језичког знања боље усвајају и чешће употребљавају зависну клаузу са везником *јер*, а употребу осталих зависних узрочних клауза да избегавају.

5) Тек се на нивоу Ц1 примећују зависне узрочне клаузе са везничким изразом *збої шїоїа шїїо* (5%), што наводи на претпоставку да се тек на нивоу Ц1 овај тип зависне клаузе користи.

6) Претпоставка је и да је ниво Б2 је према усвојености узрочних конструкција ближи нивоу Ц1 него нивоу Б1. Ова претпоставка изведена је зато што има мање разлика између нивоа Ц1 и Б2 него између нивоа Б1 и Б2. На нивоу Б2 почињу да се користе лексеме са значењем узрока, али њихова граматична употребна у оквиру клаузе налази се тек на нивоу Ц1. То и употреба конструкције *збої шїоїа шїїо+клауза* тек на нивоу Ц1 представљају

главну разлику између нивоа Б2 и Ц1. Разлике између нивоа Б1 и Б2 су много веће. Испитаници на нивоу Б2 знају да искажу разлог за неко осећање помоћу зависне узрочне клаузе, први пут употребљавају лексеме са значењем узрока, ређе употребљавају две независне клаузе са узрочно-последичном везом без обележја за узрочно значење и не греше у облицима падежа. Такође, процентуална заступљеност граматичних примера узрочних конструкција скоро подједнака на нивоима Б2 (85%) и Ц1 (84%), док је на нивоу Б1 58%.

Табела бр. 6 представља предлог табеле дескриптора везаних за исказивање узрочног значења српског језика као страног и она је слободан конструкт ауторке рада.

Исказивање узрочног значења	Ц1	Усвојеност зависне клаузе са везником <i>јер</i> је потпуна. Најчешће се одлучује за овај тип исказивања узрока. Углавном интерпретира граматичне реченице са лексемама са значењем узрока. У стању је да продукује и узрочну реченицу са везничким изразом <i>збој њоја ишјо</i> .
	Б2	Усвојеност зависне клаузе са везником <i>јер</i> је скоро потпуна и најчешће се одлучује за овај тип исказивања узрока. Уме да продукује предлошко-падежне конструкције са узрочним значењем <i>за</i> +акузатив и <i>од</i> +генитив. Постоји свест о лексемама са значењем узрока као што су разлог, узрок, мотив, изазивати, али углавном не уме да састави граматичну реченицу са њима.
	Б1	Уме да искаже узрочно значење у виду предлошко-падежне конструкције <i>збој</i> +генитив. Има свест о везницима <i>јер</i> , <i>зайо ишјо</i> и <i>иошјо</i> као деловима узрочне клаузе, али често грешу у реду речи након њих. Најчешће се одлучује за две независне клаузе са узрочно-последичном везом између којих не постоји никакво обележје за узрочно значење, али између којих постоји узрочно-последична веза.

Табела 6. Предлог табеле дескриптора за нивое Б1, Б2 и Ц1 српског језика као страног везаних за познавање начина за исказивање узрочног значења

Сви првобитни издвојени типови конструкција били су веома корисни, али, с обзиром да је нивоу Ц1 пронађен још један тип узрочне конструкције, требало би обратити пажњу на још начина за исказивање узрока и допуњавати табелу издвојених конструкција.

Литература

- Алановић, М. (2011). *Каузативности – манипулативности: од концепција ка форми*. Нови Сад: Филозофски факултет.
- Мразовић, П. (2009). *Грамаџика српског језика за странце*. Нови Сад: Издавачка књиџарница Зорана Стојановића.
- Пипер, П., Антонић, И., Ружић, В., Танасић, С., Поповић, Љ., & Тошовић, Б. (2005). *Синтакса савременог српског језика, Простиа реченица*. Београд: Институт за српски језик САНУ.

Dragana Živanović

CAUSAL CONSTRUCTIONS AT LEVELS B1, B2 AND C1 OF THE SERBIAN AS FOREIGN LANGUAGE

Summary

The main conclusions of this paper are that it is possible to assume the level of knowledge based on the choice of causal construction. The dominant use of the *jer*+clause construction is characteristic of B2 and C1 level and the use of *zbog toga što*+clause is characterized only by the C1 level.

Key words: causal constructions, levels B1, B2, C1 of the Serbian language, conjunction, table of descriptors.